

Skolverkets nya råd 2018: Betyg och betygssättning

Följande text har jag skrivit för att lyfta fram de förträffliga bitarna i Skolverkets nya råd Betyg och betygssättning. Samtliga citat återfinns i Skolverkets text: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=4000>

Läs min artikel i Skolvärlden: <http://skolvärlden.se/artiklar/tack-skolverket-en-guldgruva-oss-som-lidit-under-matrisernas-tyranni>

Gunnar Hyltegren

De långsiktiga målen sammanfattar vilka ämneskunskaper som läraren ska betygssätta.

”Syftet beskriver vilka kunskaper som eleverna ska få möjlighet att utveckla genom undervisningen och avslutas med ett antal punkter som fungerar som långsiktiga mål. Målen sammanfattar vilka ämneskunskaper som ska betygssättas och det finns därför en relation mellan målen och kunskapskraven. Läraren planerar och genomför undervisningen med utgångspunkt i syftet.” (s. 8)

De lärare som enbart går efter betygsmatriser, som rutar in och snuttifierar kunskapskraven för olika betyg, gör alltså fel! Detta understryks i vad Skolverket skriver.

”Lösryckta ur sitt sammanhang kan inte kunskapskraven på ett meningsfullt sätt säga något om nivån på elevens kunskaper. Därför behöver kunskapskraven läsas och tolkas i förhållande till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.” (s. 8)

”Läraren behöver läsa och tolka kunskapskraven i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits. Betygssättning är alltså inte en mekanisk avprickning utan en professionell bedömning som lärare gör. [...] Det är viktigt att det betyg som läraren sätter speglar kvaliteten på elevens kunskaper i slutet av en termin eller en kurs.” (s. 32)

De lärare som använder snuttifierade kunskapskrav som en checklista och bockar av det som eleven har uppnått, exempelvis i skolans digitala lärplattform av typen Unikum, gör alltså fel!

”Kunskapskraven är således inte mål för undervisningen utan medel för att sätta betyg. De är därför inte avsedda som grund för planering eller genomförande av undervisningen.” (s. 8)

”Det finns kunskapskrav för betygsstegen A, B, C, D och E. Med kunskapskrav för A, C och E avses hela den text som beskriver vad eleven ska kunna för respektive betyg. Enstaka meningar, delar av

stycken eller hela stycken är inte ett kunskapskrav utan exempel på delar av ett kunskapskrav.” (s. 34)

”Att kunskapskraven behöver läsas och tolkas i relation till ämnets eller kursens syfte och centrala innehåll samt utifrån den undervisning som har bedrivits innebär att läraren vid betygssättningen fäster större vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också större vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleverna fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper.” (s. 34-35)

Felet som snuttifierande ”checklärare” gör, framgår också av följande.

”Läraren planerar och genomför undervisningen så att eleverna får möjlighet att utveckla de kunskaper som läroplanen anger. Av kurs- och ämnesplanernas syfte och centrala innehåll framgår vilka dessa kunskaper är för det aktuella ämnet eller kursen.” (s. 9)

De kommuner som försöker tvinga sina lärare att följa den digitala lärplattformens på snuttifierade kunskapskrav grundade checklistor, gör fel. Det är läraren som väljer undervisningsinnehåll och då inte utifrån kunskapskraven.

”Det är läraren som avgör hur syftets och det centrala innehållets delar väljs ut och kombineras i ett arbetsområde i undervisningen. [...] Om undervisningen planeras, genomförs och följs upp enbart utifrån kunskapskraven riskerar fokus att flyttas från innehållet i undervisningen till hur eleverna kan visa sitt kunnande. I syftet och det centrala innehållet finns information om vad som är väsentliga kunskaper i ämnet och därmed hur undervisningen ska planeras.” (s. 9)

Lärare som använder betyg under terminens/kursens gång för att kommunicera hur eleven ligger till, gör fel. Den dokumentation

som de resulterar i är inte lämplig för sitt ändamål.

”Att sätta betyg är att bedöma i vilken mån en elev har uppnått de kunskapskrav som finns för olika betygssteg i respektive ämne eller kurs. Denna bedömning gör läraren i slutet av en termin eller efter avslutad kurs.” (s. 10)

”Det finns en risk om dokumentationen enbart består av prov- eller uppgiftsbetyg i form av betygsbeteckningarna A–F eller liknande. En sådan dokumentation är inte ändamålsenlig vid betygssättningen, eftersom betygsbeteckningarna i sig inte är tillräckliga som underlag för att allsidigt utvärdera elevernas kunskaper vid betygssättningen eller som underlag för att förklara skälen till ett betyg.” (s. 21)

Under rubriken *Allmänna råd* visar Skolverket att lärare inte ska dyka ner i kunskapskraven och använda dessa som en checklista vid utvärderingar av elevernas kunskaper.

”Läraren bör [...] utvärdera elevernas kunskaper i förhållande till ämnets eller kursens syfte, centrala innehåll och kunskapskrav samt utifrån den undervisning som har bedrivits...” (s. 15)

Det står en hel del om olika bedömningssituationer i Skolverkets nya skrift. Man kan konstatera att Skolverket tar avstånd från att använda betygsmatriser, både vid planering av bedömningssituationer och vid bedömningen av elevernas resultat.

”Det är inte ändamålsenligt att utforma en bedömningssituation och göra en analys av elevernas kunskaper enbart med stöd av kunskapskraven. [...] Därför behöver kurs- eller ämnesplanen, och inte bara kunskapskraven, vara utgångspunkt... [...] Vilka delar av ämnets eller kursens syfte, centrala innehåll och kunskapskrav som aktualiseras i bedömningssituationen beror alltså både på hur läraren har utformat situationen och på vad eleverna visar i den.” (s. 17)

”Det är bara vid betygssättningen som läraren måste värdera kvaliteten på elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven.” (s. 18)

Det finns inte just nu någonting som förbjuder lärare att sätta flera betyg på eleven under terminens/kursens gång. Men om man läser hela Skolverkets text, så blir det uppenbart varför detta är olämpligt, direkt felaktigt om man ser till vad betyg ska grundas på.

”Ibland använder lärare betygsbeteckningar enligt betygsskalan A–F på prov eller uppgifter. Det finns inga bestämmelser som hindrar läraren från att göra detta, dock sätts betyg först i slutet av en termin eller en kurs. Detta gör att betygsbeteckningar på enskilda prov och uppgifter är mindre ändamålsenliga för lärarens allsidiga utvärdering.” (s. 18)

Så kallade bedömningsmatriser gör, enligt Skolverket, i det stora hela mer skada än nytta när det gäller lärarens allsidiga bedömning och betygssättning.

”Ibland används detaljerade bedömningsmatriser med uppdelade meningar eller delar från kunskapskraven för att värdera elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven. På liknande sätt som när lärare använder prov- och uppgiftsbetyg gör detta att sådana bedömningsmatriser blir mindre användbara för lärarens allsidiga utvärdering vid tiden för betygssättning.” (s. 19)

Flera skäl finns till detta problem. I följande stycke listar Skolverket några av dessa.

”Detaljerade matriser kan leda till att begränsade underlag ges samma vikt som mer omfattande underlag. En sådan matris kan också göra att läraren på förhand tvingas dela upp undervisningen och bedömningssituationer i förhållande till varje del i de uppdelade (snuttifierade, min anm.) kunskapskraven. Detta riskerar då att begränsa lärarens möjligheter att vara flexibel och att anpassa sin undervisning efter elevernas behov och förutsättningar. En annan risk är att lärarens möjligheter att ge eleverna väl avvägd och framåtsyftande återkoppling begränsas.” (s. 19)

Precis. Lärare som sätter flera betyg på sina elever under resans gång, använder matriser som underlag för lektionsplanering och/eller bedömning av elevernas kunskaper, målar in sig i ett hörn. Friheten att på bästa sätt hjälpa sina elever och, när den stunden är inne, sätta rättvisa betyg inskränks! Checklistor ska användas där de hör hemma, t.ex. vid bilbesiktningar – inte i skolans verksamhet.

”Bedömningssituationer kan vara både formella och informella. De informella bedömningarna pågår kontinuerligt, och ibland reflekterar läraren kanske inte ens över att det är fråga om en bedömningssituation. Det är angeläget att vara uppmärksam på att variera bedömningssituationer så att de inte ensidigt gynnar de elever som har lättare att visa sitt kunskaper i ett visst sammanhang.” (s. 19)

Om lärares skyldig att på begäran informera om skälen för ett betyg. I de flesta fall måste elev och förälder godta ett vänligt: Betyget är ett resultat av min bedömning... punkt slut!

”Att informera eleven eller vårdnadshavaren om skälen för ett betyg innebär inte att läraren i detalj behöver redogöra för samtliga bedömningsunderlag och hur dessa har värderats vid betygssättningen. För eleven är det lättare att förstå skälen till ett satt betyg om undervisningen har gett goda förutsättningar att förstå vad som är väsentlig kunskap i en kurs eller ett ämne.” (s. 29)

”När läraren sätter betyg sammanfattar hon eller han sina bedömningar till ett betyg. Läraren tittar på både delarna och helheten i elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven, vilket är en förutsättning för att sätta rättvisande och likvärdiga betyg.” (s. 35)

Lärarkåren skulle tjäna på att varligt förmå vissa lärare att sluta upp med att ge betyg på enskilda prestationer, t.ex. prov och inlämningsuppgifter, under terminens/kursens gång. Elever och vårdnadshavare som kräver detta av läraren har helt enkelt fel.

”Elever vill ofta ha information om vilket betyg läraren tänker sätta före betygssättningstillfället eller få besked om vad som krävs för ett högre betyg. De har visserligen rätt att bli informerade om sin kunskapsutveckling på ett tydligt sätt, men lärare kan inte i förväg förväntas ge ett definitivt svar på vilket betyg eleven kommer att få eller vad som krävs för ett högre betyg. Först vid tiden för betygssättningen finns all information om elevens kunskaper som gör att den kan utvärderas allsidigt.” (s. 29-30)